medianalize

Multilingvismul – către o nouă ideologie europeană.
O analiza critică a discursului comisarului european Leonard Orban

Camelia-Mihaela CMECIU, lector dr., Universitatea din Bacău

[...] S'a pogorât Domnul să vadă cetatea și turnul pe care-l zideau fiii oamenilor. Și a zis Domnul: „Iată că ei sunt un singur popor și au toți o singură limbă; și acesta-i doar începutul a ceea ce vor face; de-acum nu se vor mai opri de la tot ceea ce și-au pus în gând să facă. Hai să ne pogorâm și acolo să le încâlcim graiul, pentru ca unul altuia să nu-și mai înțeleagă limba." Și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe fața 'ntregului pământ și ei au încetat să mai zidească cetatea și turnul. E pricina pentru care cetatea aceea s'a numit Babilon, pentru că acolo a încâlcit Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul Dumnezeu pe toată suprafața pământului. (Facerea 11: 5-9)

Creația biblică, prin cele două procese implicite de aparentă distrugere (încâlceală a limbilor și împrăștiere a oamenilor), poate fi interpretată, ca prima etapă, dintr-o perspectivă diacronică asupra conceptului de multilingvism, Dumnezeu devenind, de fapt, primul creator al diversității lingvistice iar, după două mii de ani, Uniunea Europeană este Babilonul (post)modern cu 23 de limbi oficiale[1] care încorporează trei familii de limbi (indo-europene, fino-ugrice și semitice). Portofoliul multilingvismului își propune să creeze armonie în „încâlceala" limbilor europene și un dialog intercultural între cetățenii „împrăștiați" în spațiul Uniunii prin două obiective generale: cultivarea abilității unei persoane de a folosi câteva limbi străine și realizarea unei co-existențe ale diferitelor comunități lingvistice într-o singură arie geografică.

În anul 1958 în primul regulament adoptat se stabilea ca limbile folosite în cadrul Comunității Economice Europene să fie în mod egal utilizate. Încorporat în primul document al UE, multilingvismul a fost metaforic numit de comisarul Leonard Orban în anul 2007 ca parte din codul genetic al Uniunii. În perioada 2004-2007, multilingvismul a fost responsabilitatea lui Ján Figel, Comisar European pentru Educație, Cultură și Multilingvism. Odată cu aderarea României și a Bulgariei la UE, comisia Barroso creează acest post al cărui comisar devine Leonard Orban.

Vom menționa două aspecte care trebuie luate în considerație în problema multilingvismului:

• *Latura administrativă*. Comisarul pentru Multilingvism are în subordine Directoratul General pentru Traduceri, Directoratul General pentru Interpretare, Oficiul pentru Publicațiile Oficiale ale Comunității Europene. Se ocupă, de asemenea, de agenda politică a Multilingvismului în cadrul Directoratului General pentru Educație și Cultură.

• *Latura politică*. Articolul 22 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, adoptată în anul 2000, stipulează respectul pentru diversitatea lingvistică, iar articolul 21 interzice discriminarea pe criterii lingvistice. O strategie privind multilingvismul a fost adoptată pe 22 noiembrie 2005, iar politica pentru multilingvism bazându-se pe trei obiective specifice: a) încurajarea învățării limbilor străine prin procesul de învățare continuă și promovarea diversității lingvistice în societate, b) promovarea unei economii multilingve competitive, c) oferirea accesului cetățenilor la legislația, procedurile UE. În articolul 2, aliniatul 3 din Tratatul de la Lisabona, semnat în decembrie 2007 și aprobat de Parlamentul României la 4 februarie 2008, se prevede faptul că UE respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și că veghează la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european.

Cultura, societatea, ideologia – trei variabile esențiale ale multilingvismului

Scurta prezentare a aspectelor administrative și politice ale acestui portofoliu, preluate de pe siteul „Portalul Uniunii Europene" *(http://europa.eu/languages/ro)* ne determină să menționăm trei variabile importante pentru înțelegerea conceptului de multilingvism:

• *Cultură*[2]. Pentru antropologul lingvist Alessandro Duranti (1997: 27) „a cunoaște o cultură este ca și cum ai cunoaște limba. Ambele sunt realități mentale. Mai mult decât atât, a descrie o cultură este ca și cum ai descrie o limbă". Aceeași relație între cultură și limbă este, de asemenea, surprinsă în abordarea nonesențialistă asupra culturii, oferită de Holliday, Hyde și Kullman (2004: 4) care consideră că orice cultură este caracterizată atât prin limbă, cât și prin discurs care reliefează anumite valori ale unei societăți. Judecând cultura în funcție de variabilele spațiale și ale apartenenței, cei trei autori sunt de părere că există o interrelaționare a culturilor prin posibilitatea mișcării cetățenilor într-o multitudine complexă de culturi atât în interiorul, cât și in exteriorul societăților. Aspectul național, regional și etnic care este implicit acestei transcenderi geografice se sprijină pe complexitatea termenului de „cultură" văzut ca „un fluid", ca o forță socială creativă care unește diferite comunități. Această forță trebuie să fie percepută drept constructivă, producând mii de combinații și reprezentări.

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

• *Societate.* Realităţile mentale surprinse în cuvintele unei anumite limbi nu pot fi considerate seturi închise şi omogene, ci, dimpotrivă sunt supuse procesului de *heteroglosia* (Bakhtin, 1981: 296-297) care presupune o combinaţie de limbi diverse coexistente în cadrul unei societăţi. Aparentele conflicte socio-ideologice implicite în structura de profunzime a oricărei limbi nu trebuie să constituie un obstacol în aprofundarea limbii altor state sau a limbilor minoritare. Realitatea socială a UE referitor la cunoaşterea limbilor străine de către cetăţenii Statelor Membre a fost surprinsă în Eurobarometrul nr. 243/ 2006 „Europenii şi limbile lor" unde se menţionează faptul că 28% din cetăţenii europeni susţin că, pe lângă limba maternă, cunosc încă două limbi. De asemenea, 1,4% dintre respondenţi au afirmat faptul că vorbesc o limbă regională[3]. Alte trei probleme menţionate în acest Eurobarometru s-au referit la: a) gradul în care limbile regionale şi minoritare trebuie să fie sprijinite mai mult (63% au fost în favoarea acestui sprijin); b) diversitatea opţiunilor de învăţare a limbilor în cadrul şcolilor naţionale (61% au fost pentru învăţarea a mai multor limbi); c) gradul în care învăţarea limbilor trebuie să devină o problemă politică (67% dintre europeni au răspuns afirmativ).

• *Ideologie.* Acest Eurobarometru demonstrează faptul că multilingvismul nu trebuie să fie analizat doar dintr-o perspectivă culturală, ci, mai degrabă, să i se ofere o abordare multidisciplinară între cultură şi politică. Acest ultim termen este automat corelat cu termenul de ideologie, pe care îl vom interpreta din perspectiva lui Teun van Dijk (2000: 9). Pornind de la definiţia oferită ideologiei de către Stuart Hall pentru care acest concept reprezenta cadre mentale (limbi, concepte, categorii, sisteme de reprezentare) folosite de clase diferite şi grupuri sociale pentru a-şi da seama cum funcţionează societatea, Teun van Dijk adaugă acestei funcţii cognitive, un alt scop, şi anume modelarea unor practici sociale pe care le vom asocia proiectelor[4] dezvoltate în anul 2007 în cadrul multilingvismului. Pe lângă *societate* şi *cognitivism*, în triunghiul multidisciplinar care se află la baza unei ideologii, mai trebuie menţionat un alt termen, şi anume *discursul* al cărui rol este de a (re)produce şi provoca dominarea. Astfel, analiza critică a discursului va corela structurile discursive de structurile de putere.

II. Valori relaţionale ale multilingvismului – structuri contextuale discursive

În discursul „Cultura Europei, o ţesătură cu două feţe"[5] rostit de Leonard Orban la 3 octombrie 2007, în faţa Parlamentului European, structurile de context (van Dijk, 2000: 263-264), relevante din punct de vedere ideologic, joacă un rol important în interpretarea Uniunii Europene drept o instituţie dominatoare:

• *Tipul de eveniment comunicaţional*. Acest discurs este un eveniment comunicaţional formal, fapt sugerat de formula de adresare „Doamnelor şi domnilor" şi de utilizarea pronumelui personal de politeţe, persoana a II-a „dumneavoastră".

• *Tipurile de participanţi şi rolurile participanţilor*. Baza referenţială a oricărui text este constituit de modelele situaţionale (van Dijk, 1990: 166) create la nivelul micro al discursului, compus din locaţii temporale şi spaţiale, circumstanţe, evenimente/acţiuni şi participanţi care vor crea o anumită gramatică a textului respectiv. Această structură conceptuală lexicală (Grimshaw, 1990) a modelului situaţional prezentat de Leonard Orban, actorul principal, cuprinde nu numai axa viitorului, ci şi axa trecutului, un indice al valorilor experienţiale: „Ultima oară când am vorbit în faţa dumneavoastră, în februarie, am prezentat pilonii principali ai portofoliului meu. […] Astăzi, doresc să vă ofer o imagine de ansamblu a *rezultatelor* obţinute până în prezent". Substantivul „rezultat" este modalitatea lexicală de a trece de la un model posibil („pilonii principali ai portofoliului meu") la practici sociale funcţionale, exprimate printr-un alt element de vocabular persuasiv, şi anume numeralul asociat variabilei temporale – „41 din cele 47 de acţiuni vor fi finalizate până la sfârşitul anului 2007, 5 reprezintă activităţi continue care vor fi puse în aplicare prin intermediul Programului de învăţare continuă, iar una a fost anulată, însă este parţial inclusă într-o altă acţiune".

Valorile relaţionale sugerate de interacţiunea dintre participanţi sunt structurate în discursul Comisarului European la două niveluri:

• *Nivelul micro*. Cei 785 de parlamentari europeni constituie membrii auditoriului care explicit devin perceptorii senzoriali auditivi ai acestui discurs, dar, implicit, sunt reprezentaţi, încă de la început, de către Leonard Orban drept actorii ale căror acţiuni presupun două practici sociale esenţiale: desfăşurarea „activităţii într-un mediu multilingv" şi stabilirea unui „contact cu alegătorii" şi „cu realităţile peisajului lingvistic de acasă".

Construcţiile gramaticale utilizate pot fi analizate prin teoria actelor de limbaj (Austin, 1975: 14-15) pentru a stabili o asumare a unor poziţii. Prin funcţia de Comisar European, Leonard Orban devine un actor performativ[6] ale cărui acţiuni se înscriu în procedura convenţională a oricărei comisii europene de a propune Parlamentului European proiecte de lege şi care vor deveni reale datorită statutului său social. Pronumele personal „eu" (cu formele de nominativ, genitiv, acuzativ şi înglobat în desinenţele verbelor), folosit de 30 de ori în acest discurs de trei pagini, poate fi interpretat ca o marcă a individualismului sau a dominanţei[7], dar devenind, de fapt, un element deictic al unei instituţii (Uniunea Europeană), reprezentată metonimic prin portofoliul multilingvismului.

• *Nivelul macro.* Dacă la nivel micro-discursiv, Leonard Orban este actorul principal al rostirii textului, suntem de părere că nivelul macro-discursiv dezvăluie alţi participanţi pe care putem să-i asociem cu agenţii activi. În broşura informativă „Limbi străine pentru Europa" (2007), realizată de DG Educaţie şi Cultură, sunt prezentate 30 de proiecte pentru promovarea învăţării limbilor străine, fiind menţionaţi atât coordonatorul de proiect, cât şi partenerii. De exemplu, România apare ca actor partener în două proiecte:

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

Inspectoratul Școlar Județean Mehedinți în proiectul *Taste the Language* – promovarea limbilor străine prin gastronomie și Universitatea Babeș-Bolyai în proiectul *L'Europe Ensemble – o călătorie a cunoașterii*.

Actorii viitori impliciți sunt elevii și studenții cărora li se adresează concursurile (Concursul Juvenes Translatores) și stagiile care vor fi organizate de DG Interpretare. De asemenea, cetățeanului european, cititor al acestui discurs, i se poate conferi un posibil rol de agent într-un proiect, ca input al multilingvismului.

III. Valorile experiențiale ale multilingvismului – dincolo de structurile textuale discursive

Ray Jackendoff (2007: 277-279) este de părere că limbajul oferă expresii lingvistice de valoare care devin indicii pentru organizarea structurii conceptuale a unei societăți/ comunități. Pornind de la ipoteza că o valoare este o proprietate abstractă conceptualizată și corelată cu obiecte, persoane și acțiuni, Ray Jackendoff structurează orice sistem de valori pe trei elemente[v]: *reguli* pe baza cărora obiectelor, persoanelor și acțiunilor li se conferă statutul de valoare; *efectele* asupra comportamentului, obținute în urma desemnării acestor valori și *inferențele* stabilite între obiectele, persoanele și acțiunile specifice sistemului.

Tipurile de participanți și nivelurile micro și macro, prezentate mai sus, constituie valorile relaționale existente în sistemul multilingvismului. Dar nu trebuie să uităm, după cum menționează Jackendoff (2007: 279), o valoare are două dimensiuni:

• *Valența*, termen provenit din chimie și care ilustrează numărul de legături chimice formate de atomii unui anumit element, desemnează diverse asocieri conceptuale (bun *versus* rău) ale unor diferiți subiecți pentru anumite obiecte. În acest punct se pot observa distincțiile culturale, ajungându-se la o potențializare a obiectului care va permite subiecților să privească lumea ca valoare.

• *Magnitudinea* sau mărimea, care indică gradul de intensitate, oferă posibilitatea creării unei scale a valențelor.

Aceste două dimensiuni se regăsesc în judecățile de valoare menționate de Leonard Orban referitoare la participanți atât la nivelul micro-discursiv, cât și la nivel macro-discursiv, și anume: un adjectiv de opinie la gradul superlativ („extrem de prețioase") din sintagma „Opiniile dumneavoastră referitoare la modul în care Europa poate culege roadele multilingvismului sunt, așadar, extrem de prețioase" asociază auditoriului, parlamentarilor europeni, o valență pozitivă, cu o magnitudine ridicată, fiind un indiciu al unui discurs epidictic bazat pe elogiu. Pe de altă parte, participanților de la nivelul macro-discursiv li se conferă o dublă scalare, valențele discutate fiind *diferență* versus *asemănare* și *implicare* versus *ignoranță*: „ [...] punctul de plecare și abordarea inițială a politicii au fost *diferite* în fiecare stat membru, iar unele s-au arătat *mai dornice* să coopereze decât altele".

Discursul lui Leonard Orban este structurat pe cinci subtitluri (*Rezultatele planului de acțiune, Grupul la nivel înalt în materie de multilingvism, Dialog intercultural, Competitivitate – limbile străine stimulează afacerile, Foaia de parcurs către Comunicare*).

Vom interpreta valorile experiențiale ale participanților expresivi în funcție de trei elemente ale structurii textuale care devin determinanți ideologici: temporalizarea și aspectualizarea acțiunilor; modalitate; contradicție și contrarietate.

III.1. Marcatori lingvistici – determinanți ideologici

III.1.a. Temporalizare și aspectualizare

Dacă temporalizarea presupune o situare spațială pe o axă temporală a acțiunilor realizate, termenul de aspectualizare este definit de B. Comrie (1991: 6) drept „structura internă a unei situații, compus din trei tipuri de procese (incoative, durative și terminative). Această desfășurare spațio-temporală externă și internă a acțiunilor este de asemenea prezentă în discursul lui Leonard Orban. Fiecare dintre cele cinci secțiuni ale discursului surprind la nivel lexical această trecere de la trecut la viitor (vezi Tabelul 1).

Această prezentare a discursului lui Leonard Orban pe axa perpendiculară și orizontală a temporalității și aspectualizării surprinde sintagma axei viitorului „multilingvismul este o politică transversală", pe care o vom asocia normei implicite a sistemului de valori european.

Includerea planului de acțiune al Portofoliului Multilingvismului în cadrul axei temporale a trecutului nu trebuie interpretat ca un marcator al unei aspectualizări terminative deoarece verbul *a continua* și derivatele sale sunt, de fapt, instanțele lexicale ale unei aspectualizări durative presupuse în produsele trecutului, surprinse în sintagme nominale, care vor avea un efect viitor: *planul de acțiune, Ziua Europeană a Limbilor, conferința privind limbile străine și afacerile, consultare on-line, programul de învățare continuă* etc.

III.2. b. Modalitate

Aspectualizarea implică existența unui agent capabil de a realiza anumite acțiuni sau de a trăi anumite stări. Această abilitate, care poate fi exprimată explicit sau/ și implicit, este numai o instanță a termenului de modalitate. David Crystal (1995: 212) consideră că lexicalizarea modalității cuprinde o gamă largă de judecăți despre posibilitatea înfăptuirii unor evenimente. Gramaticalizarea (Palmer, 1990: 16) competențelor, atitudinilor și opiniilor participanților discursivi cuprinde două dimensiuni: a) obiectivitate printr-o modalitate deontică care poate sugera fie factualitatea, fie o scală a intensității autorității; b) subiectivitate printr-o modalitate epistemică, creând o scală de la siguranță? probabilitate? posibilitate.

F. R. Palmer (1991: 13-14) este de părere că modalitatea trebuie studiată prin instrumentele teoretice ale teoriei actelor de limbaj (Searle, 1969; Austin, 1962) deoarece atât pragmatica, cât și modalitatea presupun interacțiunea dintre participanți care încearcă să domine în schimburile

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

trecut		*trecut*	*prezent*	*viitor*
prezent	***Rezultatele planului de acţiune***	- rezultate obţinute, - planul de acţiune ne-a oferit un cadru util; - planul de acţiune a reprezentat, de asemenea, o primă ocazie de conlucrare între Comisie şi statele membre	- acest succes consolidează unul din obiectivele mele pentru Comunicarea de anul viitor; - în prezent finalizăm prima selecţie de proiecte pentru programul de învăţare continuă; - este un punct de plecare bun	- 41 din cele 47 de acţiuni vor fi finalizate până la sfârşitul anului 2007; - voi invita miniştrii implicaţi să participe la un angajament comun privind modalităţile de îmbunătăţire a multilingvismului la nivel naţional
	Grupul la nivel înalt în materie de multilingvism	- grupul la nivel înalt în materie de multilingvism şi-a îndeplinit, de asemenea, mandatul; - am solicitat unui grup extern să privească multilingvismul dintr-un punct de vedere mai larg; - Ziua europeană a limbilor. Am dorit - şi am reuşit - să sărbătorim diversitatea noastră lingvistică; - aţi observat cu ocazia Zilei europene a limbilor modul activ în care aceştia au participat la evenimentele locale	- apreciez sugestiile acestora pentru sinergii mai bune între profesorii care predau limba maternă şi cei care predau limbi străine; - învăţăm mai bine şi mai repede dacă suntem interesaţi şi implicaţi emoţional	- *continuăm* să înfiinţăm în capitalele dumneavoastră Antene pentru multilingvism
	Dialog intercultural			- continuăm să ne ocupăm în continuare de problematica limbilor străine şi dialogul intercultural; - Grupul de intelectuali pentru multilingvism - ne va oferi recomandări pe care să le punem în aplicare pentru 2008 - Anul european al dialogului intercultural, dar şi ulterior; acest Grup, prezidat de scriitorul franco-libanez Amin Malouf, va avea o contribuţie pertinentă
	Competitivitatea – limbile străine stimulează afacerile	- în luna februarie, am citat ⟶ - luna trecută am mai întreprins un pas prin conferinţa noastră privind limbile străine şi afacerile: am reunit oameni din mediul de afaceri, factori regionali şi locali, furnizori lingvistici şi parteneri sociali	- studiul nostru care arată că societăţile comerciale au de pierdut din cauza lipsei de competenţe lingvistice	- concluziile conferinţei vor fi prezentate la Forumul întreprinderilor care se va întruni în Portugalia, în luna noiembrie
viitor	***Foaia de parcurs către Comunicare***	- la jumătatea lunii septembrie am lansat o consultare on-line, iar în primele două săptămâni au răspuns deja peste 1 000 de cetăţeni.	- doresc să primesc opinii cât mai variate posibil - şi acest lucru se întâmplă deja; - am nevoie de opiniile Parlamentului şi, prin urmare, vă adresez invitaţia să participaţi cu ideile dumneavoastră la elaborarea Comunicării	- comentariile din partea cetăţenilor vor completa activitatea cu alţi factori interesaţi, în mediul de afaceri, în dialogul intercultural, în continuarea planului de acţiune şi a recomandărilor Grupului la nivel înalt; - vom elabora o comunicare a Comisiei care să definească multilingvismul ca o politică necesară şi importantă; - conturând într-o manieră comprehensivă, pe termen lung, o viziune profund europeană; - Comunicarea va fi adoptată cel mai probabil în luna septembrie 2008; - Vă voi acorda întreaga mea atenţie.

Tabel 1

discursive. Acest baleiaj între efectele perlocuţionare de putere obţinute de modalităţi deontice şi epistemice sunt surprinse de asemenea în structurile textuale din discursul analizat. Vom analiza modalităţile, care guvernează participanţii de la nivelul micro-discursiv, din perspectivă pragmatică pe două tipuri de incluziune: a) Parlamentarii Europeni – Statele-membre, b) Leonard Orban – Portofoliul Multilingvismului – Parlamentul European – Uniunea Europeană (prin instituţiile şi cetăţenii ţărilor-membre).

Modalitatea predominantă este cea deontică a autorităţii lexicalizată prin verbul modal *a trebui*, subliniind astfel rolul performativ instituţional al lui Leonard Orban (vezi nota 6 pentru condiţiile esenţiale ale unor performative reuşite):

	Parlamentarii Europeni	**Statele-membre**
Modalitate deontică autoritară	- aveţi *obligaţia* de a asculta şi chiar de a utiliza multe limbi străine pe parcursul unei zile	- acolo unde *este necesară* întreprinderea mai multor eforturi, de exemplu activităţile privind integrarea migranţilor.
Modalitate deontică a capacităţii	- *experienţa* dumneavoastră privind aspecte lingvistice este foarte relevantă	

Tabel 2

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

	Portofoliul Multilingvismului	Parlamentul European	Uniunea Europeană
Modalitate deontică autoritară	- egalitatea între toate limbile oficiale este şi *trebuie* să rămână la baza construcţiei europene - multilingvismul *trebuie* să ofere răspunsuri noi cetăţenilor şi societăţii noastre	- Parlamentul, *fără îndoială*, va fi implicat atunci când vom fi în măsură să prezentăm măsuri concrete	- *avem nevoie* de o politică comprehensivă în domeniu - *ar trebui* să promovăm învăţarea informală, de exemplu, învăţarea limbilor străine prin activităţi recreative şi sport. - *ar trebui* să extindem această abordare la toate politicile europene şi să oferim un cadru care să facă din multilingvism o adevărată politică transversală
Modalitate deontică a capacităţii			- modul în care Europa *poate* culege roadele multilingvismului - media poate dezvolta procesul de învăţare a limbilor străine prin subtitrare sau programe de divertisment care, la rândul lor, reprezintă cele mai bune practici pe care le observăm deja în unele ţări. - nu există nicio limită de vârstă sau obstacole pentru învăţarea limbilor străine - o *poţi* face oricând, oriunde, la orice vârstă

Tabel 3

Conceptul de modalitate deontică presupune existenţa a cel puţin doi participanţi: vorbitorul, cel care oferă permisiunea sau ordonă, şi interlocutorul, care este capabil fizic să producă actul sugerat/ ordonat.

Cele două tipuri discursive de incluziune, care surprind valori relaţionale, prezintă o magnitudine a autorităţii, gradul scăzut al intensivităţii fiind verbalizat prin condiţionalul optativ „ar trebui". Alegerea acestui mod verbal are două semnificaţii: pe de o parte, ilustrează situaţii ipotetice cu o aspectualizare incoativă, referitoare la multilingvism ca o politică transversală, pe de altă parte, devin un indice al politeţii faţă de reprezentanţii UE. Cele două instanţe ale capacităţii participanţilor implicaţi sunt exprimate prin substantivul „experienţă", indice al cunoaşterii, şi prin verbul modal „poate" sugerând atât capacitatea fizică, cât şi cea mentală.

Discursul lui Leonard Orban este axat, de asemenea, pe o modalitate epistemică, verbalizată prin două moduri:

• verbe modale marcatoare ale posibilităţii şi ale siguranţei (*aveţi posibilitatea* de a vedea ambele feţe ale monedei – Parlamentarii Europeni; Comunicarea *va fi adoptată* cel mai probabil în luna septembrie 2008 – Parlamentul European);

• adjective de opinie marcatoare ale unor acte de limbaj expresive care redau o magnitudine a valorilor afective simţite de Leonard Orban (Sunt *încrezător* că diversitatea lingvistică ne va ajuta să dezvoltăm o identitate europeană, sunt *mulţumit* cu rezultate obţinute, sunt *bucuros* să menţionez că proiectele lingvistice şi aplicaţiile de reţea au fost foarte promiţătoare, Sunt foarte recunoscător pentru multitudinea de idei primite din partea Grupului, Am fost *sincer impresionat* de varietatea largă a culturilor şi opiniilor, Sunt *onorat* să acţionez ca şi catalizator al acestei politici).

III.2.c. Contrarietatea şi contradicţia

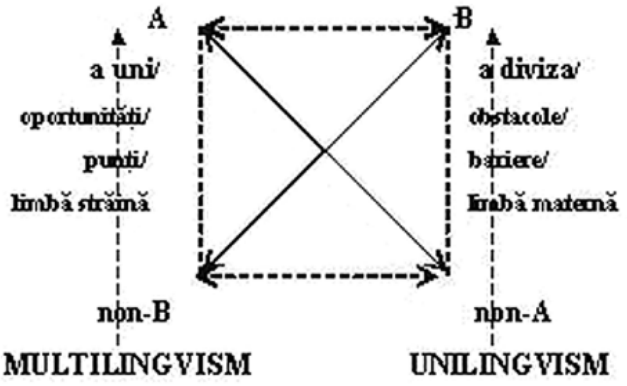
Dimensiunea valenţelor într-un sistem al valorilor este obţinut prin negare, ajungându-se într-o primă etapă la opoziţii binare, care însă pot fi dezvoltate în relaţii de contrarietate, contradicţie şi implicaţie, ceea ce conduce la un careu semiotic[8]. Discursul lui Leonard Orban conţine trei instanţe construite pe disocierea noţiunilor:

• Multilingvismul reprezintă însuşi instrumentul menit pentru *a uni* cetăţenii Uniunii şi nu pentru a-i *diviza*

• Se întâmplă adesea ca profesorii care predau *limba maternă* să nu cunoască metodologia de predare a „*limbii străine*", care reprezintă totuşi o parte importantă a valorificării competenţelor lingvistice şi predării limbii materne copiilor care vorbesc o limbă diferită acasă.

• Limbile nu reprezintă *obstacole*, ci *oportunităţi*; ele nu sunt *bariere*, ci *punţi*.

Opoziţiile – *a uni* versus *a diviza*, *limbă maternă* versus *limbă străină*, *obstacole* versus *oportunităţi*, *bariere* versus *punţi* – creează, de fapt, relaţii de contrarietate între valenţa pozitivă şi cea negativă:

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

Pe latura de subcontrarietate (non-B – non-A) am poziționat opoziția dintre două tipuri de politici – *unilingvismul* versus *multilingvismul* – care implică separat elementele permise, din A, și cele nepermise din B. Aceasta este traseul normativ de lectură a unui careu semiotic, iar sintagma „unitate în diversitate", caracteristică esențială a portofoliului Multilingvismului, este aparent paradoxală deoarece contopește valoarea permisă („unitate") cu cea aparent prohibită („diversitate", rezultat al divizării). Includerea unor simple opoziții binare într-un careu semiotic al relațiilor are drept efect o fluidizare și o intercalare a unor noțiuni adesea eronat interpretate ca aparținând unor câmpuri semantice polarizate diferit.

IV. Valorile expresive ale multilingvismului – reprezentări metaforice

Având drept rezultat final imaginea pozitivă sau negativă a uneia dintre entitățile constituente, metafora este, de fapt, un argument care stabilește structura realității (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1993). Metafora, definită de Lakoff și Johnson (1980) drept *raționalitatea imaginativă*, devine o problemă a cunoașterii/ perceperii, fiind un sistem conceptual pe care se bazează orice limbă.

Discursul lui Leonard Orban conține câteva metafore a căror funcție este de a persuada auditoriul prin stârnirea unor imagini mentale asociate unor domenii-sursă concrete transdisciplinare, precum *foaia de parcurs, catalizatorul, țesătura, substanță* și *puntea*, ale căror trăsături esențiale sunt transpuse asupra unor domenii-țintă abstracte, precum *planul de acțiune, comisarul European pentru Multilingvism, cultura* și *multilingvismul*:

• „*Foaia de parcurs* către Comunicare";

• „Sunt onorat să acționez ca și *catalizator* al acestei politici [...] a multilingvismului";

• „Alberto Moravia a numit cultura Europei «o *țesătură* cu două fețe, pe o parte colorată, iar pe cealaltă parte o singură culoare, intensă și profundă…»";

• „Limbile reprezintă *substanța* din care este țesut acest material. O politică puternică în domeniul multilingvismului, susținută de toți factorii interesați, va asigura păstrarea *culorii* acestui material."

• „Limbile nu reprezintă [...] bariere, ci *punți*."

Suprapunerea corespondențelor ontologice și epistemice dintre cele două domenii se obține printr-o subcodare unde alotopia (Grupul μ) are un rol important deoarece procesul de aparentă lipsă cognitivă este realizat prin conotații socioculturale.

Deși la primă vedere distincte, cele patru domenii-sursă transportul, chimia, textilele și construcțiile creează, de fapt, o izotopie enciclopedică a obiectului abstract *multilingvism*. *Țesătura* și *punțile*, structurile de suprafață, sunt efectele unui sistem laborios, axat pe reguli care combină doi parametri semiotici *substanța/ catalizatorul* și *culoarea* sau *traseul,* structuri de profunzime. Această vitală întrepătrundere dintre cele două structuri dezvăluie, de fapt, valoarea calității, sugerată de substanță, care se sprijină pe valoarea socio-umană a respectului față de celălalt, sugerat de culorile variate.

Structura metaforică discursivă folosită pentru definirea multilingvismului conține o structură ideologică prin dominanța argumentului autorității, reprezentat de Alberto Moravia, unul dintre cei mai renumiți romancieri ai secolului 20.

Concluzii

În Babilonul postmodern al Uniunii Europene, Portofoliul multilingvismului încearcă să pună în practică sintagma aparent paradoxală „unitate în diversitate". După cum reiese din discursul comisarului european Leonard Orban, implementarea acestui obiectiv implică modelarea unei ideologii care la nivel discursiv se axează pe trei tipuri de valori:

• *valori relaționale* obținute atât la nivelul microdiscursiv (parlamentarii europeni), cât și la nivelul macrodiscursiv (cetățenii europeni);

• *valori experiențiale* unde determinanții ideologici se realizează printr-o aspectualizare continuativă, modalitate deontică autoritară și un careu semiotic unde multilingvismul este redat prin sintagme, precum „a uni", „oportunități", „punți", „limbă străină";

• *valori expresive* axate pe metafore conceptuale unde multilingvismul devine structura de profunzime a oricărei practici sociale și care devin strategii persuasive ale discursului comisarului european Leonard Orban.

Note

1. Pe siteul comisarului pentru Multilingvism, Leonard Orban, sunt prezentate în mod diacronic anii când limbile Statelor-Membre au devenit limbi oficiale ale UE: 1958 (franceza, germana, italiana, neerlandeza), 1973 (daneza și engleza), 1981 (greaca), 1986 (spaniola, portugheza), 1995 (suedeza, finlandeza), 2004 (lituaniana, letona, estona, maghiara, polona, slovena, slovaca, ceha, malteza), 2007 (irlandeza, româna, bulgara) *http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban*

2. În cartea *Linguistic Anthropology*, Alessandro Duranti (1997) prezintă șase teorii asupra culturii: cultura versus natură (Boas – 1911, Lévi-Strauss – 1963), cultura ca instrument de cunoaștere (Goodenough – 1957, Frake – 1962/1969, Keesing – 1972, Schuman – 1987, Boyer – 1990 & 1993), cultura ca instrument de comunicare (Lévi-Strauss – 1965, Leach – 1970, Geertz – 1973, Lakoff – 1987, Silverstein – 1993), cultura ca sistem de mediere (Rossi-Landi – 1970), cultura ca sistem de practici (Mauss – 1935/ 1979, Bourdieu – 1990), cultura ca sistem de participare (Hymes – 1972, Duranti – 1997).

3. În Uniunea Europeană se vorbesc peste 60 de limbi regionale sau minoritare (http://ec.europa.eu/education/policies/lang/languages/langmin).

4. În broșura „30 de proiecte pentru promovarea învățării limbilor străine – Limbi străie pentru Europa", Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene (2007)

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)

menționează 30 de astfel de proiecte care vizează limbi străine în cadrul programului de învățare continuă și limbi străine pentru Europa. Vom menționa doar patru proiecte: *ALLEGRO – Access to Language Learning by Extending to Groups Outside* (învățarea limbilor străine de către persoanele marginalizate datorită unor dezavantaje socio-economice); *CMC – Communicating in Multilingual Contexts* (destinat să ajute studenții să-și amelioreze competențele lingvistice în vederea beneficierii de oportunitățile de a studia în străinătate); *The Dinocrocs Grow Up* (personaje din benzile desenate care transformă învățarea limbilor străine într-o plăcere); *DissMark – Dissemination, Marketing and Networking Conference for Socrates Project Co-ordinators and Partners* (reunirea promotorilor proiectelor lingvistice Socrates și Leonardo cu experții în marketingul educațional și comercializare).

5. Acest discurs a fost oferit de echipa Centrului Europe Direct Bacău de pe intranet-ul Europe Direct Network.

6. J. L. Austin (1975: 14-15) menționează trei condiții esențiale care structurează norma performativelor reușite:

(A.1) Trebuie să existe o procedură convențională acceptată, care să aibă un anumit efect convențional. Această procedură trebuie să includă rostirea anumitor cuvinte de către anumite persoane în anumite circumstanțe.

(A.2) Anumite persoane și circumstanțe trebuie să corespundă procedurii invocate.

(A.3) Procedura trebuie să fie executată corect de toți participanții.

7. Pe blogul său *(http://bruxelles.blogs.liberation.fr/coulisses/multilinguisme/index.html),* jurnalistul Jean Quatremer îl acuză pe Leonard Orban că toate comunicatele de presă sunt emise doar în limba engleză. Acest fapt devine o marcă a individualismului și a imperialismului britanic. Dar menționez faptul că pe intranet-ul Europe Direct Network, discursul ales pentru analiză este tradus în patru limbi.

8. Deși Ball și Dagger (2002: 22) asociază doctrina politică cu ideologia, cele patru funcții, explicativă, orientativă, evaluativă și programatică, coincid cu cele trei variabile, reguli, efecte și inferențe, ale sistemului de valoare definit de Jackendoff.

9. Semioticianul francez A.J., Greimas (1993: 14) menționează faptul că pentru a se cunoaște, subiectul trebuie, mai întâi, să nege. Careul semiotic al lui A.J. Greimas, construit pe pătratul logic al lui Boethius, este structura elementară a semnificației.

Bibliografie

Austin, John Langshaw. 1975, *How To Do Things with Words*, Oxford University Press, Oxford.

Bakhtin, M. 1981, *The Dialogic Imagination: Four Essays by M.M. Bakhtin*, Texas University Press, Austin.

Comrie, Bernard, 1976, *Aspect: an Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*, Cambridge University Press, Cambridge.

Crystal, David, 1995, *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*, Cambridge University Press, Cambridge.

Duranti, Alessandro, 1997, *Linguistic Anthropology*, Cambridge University Press, Cambridge.

Eurobarometrul nr. 243/ 2006 „Europenii și limbile lor" - http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/keydoc/keydoc_ro.htm

Fairclough, Norman, 1989, *Language and Power*, Longman, London.

Fontana, Josep, 2003, *Europa în fața oglinzii*, POLIROM, Iași.

Grimshaw, Jane, 1990, *Argument Structure*, MIT Press, Cambridge.

Holliday, A., Hyde, M., Kullman, J. 2004. *Intercultural Communication: An Advanced Resource Book*, Routledge, New York.

Jackendoff, Ray, 2007, *Language, Consciousness, Culture – Essays on Mental Structure*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London.

Palmer, F. R., 1990, *Modality and the English Modals*, 2nd edition, Longman, London and New York.

Searle, John Rogers, 1972, *Les actes de langage*, Les Éditions de Minuit, Paris.

Van Dijk, Teun A., 1990, „Social Cognition and Discourse", in DIJK*Handbook of Language and Social Psychology*, Edited by H. Giles and W.P. Robinson, 1990 John Wiley & Sons Ltd, pp. 163-183.

Van Dijk, Teun A., 1995, Discourse Analysis as Ideology Analysis. In: Schäffner C. and Wenden A. (eds.), *Language and Peace*, Aldershot: Dartmouth Publishing, 17-33.

Van Dijk, Teun A., 2000, *Ideology – a Multidisciplinary Approach*, SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi.

Abstract

Multilingualism – towards a New European Ideology. Leonard Orban's Discourse – a Critical Discourse Analysis Perspective.

According to Josep Fontana (1994/ 2003: 156), the European cultural diversity can be "conquered" again through the stepping out of the deformed mirrors and the demolishing of a liniar vision of the trajectory of history. The multilingualism portofolio, focused on competence, cohesion and mobility, constitutes the situational model promoted by the European Union and its final aim is the moulding of some social representations shared by all European citizens. We consider that multilingualism is the rebirth of a new ideology which, in Teun van Dijk's opinion (2000: 9) is not meant just to offer a meaning to the European society, but to establish certain social practices as well. Having as theoretical background the multidisciplinary triangle (discourse – cognition - society) of the critical discourse analysis, we will interpret Leonard Orban's speech delivered at Brussels, on October, 3, 2007 as the formal communicational event whose significance is built on certain experiential, relational, and expressive values.

Key words: *multilingualism, ideology, Leonard Orban, critical discourse analysis, values*.

BDD-A24651 © 2008 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:39 UTC)